

Pálček

Pálček.

Pálček

(Poslovenila Lujíza Pesjakova.)

Živela sta ubog mož in uboga žena. Zeló zeló sta bila uboga, imejóc mnogo otrok. Bilo jih je sedem, samih dečkov! Najstarejši je bil naveršil deset let, najmlajši tékar (še le) tri. Najmlajši je bil majhen, zeló majhen, čudovito majhen, in ker nij bil večji od palca, ko je na svet prišel, zato so ga imenovali „Pálčka“. Baš tist Pálček je to, ki se je v zgodovini tako poslávil. Anti pregovor uči: „mala gerzíca, modra glavíca!“

Pálček je bil razúmen, obilo razúmnejši vseh svojih bratov; govoril je malo, a več poslušal, mnogo pazil ter vse ohranil v serci. Slaba letina je bila nastala in glad stiskal deželo. Ubogi mož in uboga žena nijsta imela kruha tolicemu številu otrók, a ker jih nijsta hotela svojima očíma gledati od gladi umirajócíh, premišljala sta, kako bi se jih iznebila. „Sila kola lomi“, velí drug pregovor. Z večera, ko so otroci úže spali, dejál je ubogi mož ubogej ženi: „evo, dalje ne moreva takó! Odvedíva otroke v gozd, — da se tam izgubé.“ — „V gozd!“ zavpije mati vsa prestrašena, „v temni temni gozd! Ubogi moji otroci!“ — Plakala in tožila je še dolgo, a nij hotela otrók vésti v temni gozd niti jih ne tam izgubljeti. Vendar napósled je bilo tudi njej očito, da úže ne bode mogla biti príča take béde, in zato pokorna, verla žena reče, da misli storiti, kar mož veleva. Potem sta šla spat. A Pálček je vse slišal. Opazivši, kako oča in mati skriváj kujeta, splazi se tiho s postelje pod materin stolček in poslušá. „V gozd iti, v temni temni gozd in se tam izgubiti? Ne!“ — Premišljujóc léže na stran ter za rana vstane. K potoku ide in si napolni žepe z belim kámenijéjem. „Nu, zdaj bodemo videli!“ tako si je mislil ter se ponosno poterkal po žepu, kakor da so v žepu sami zlatníki, katerih niti še videl nij, kar je živél.

Šli so v gozd, oča naprej z veliko sekiro na rami, za njim mati in dečki, drug za drugim, kakor piščáli na orglah. Pálček, zadaj hodéc, ničesa nij rekel, ničesa ne, — a izpuščal je tiho in skrivaj kámenčke ter je nasejál po vsem poti. „Dobra setev,“ ménil je sam v sebi, „rodí dobro žetev.“

Ko so bili daleč daleč v gozdi, izpregovorí oča: „dečki, nabirajte seh-ljádi, in da ste mi delavni!“ Slušali so ter pripognivši se bili delavni. Oča in mati sta se umeknila v germovje, ter ko otrók úže nijsta videla, potekla sta in dirjala neprestano do doma. Otroci, opazivši, da so sami ostavljeni v temnem temnem gozdi, jemó plakati in vpíti na vse gerlo. Pálček nij vpil niti ne jokál, a tudi rekel ničesa nij. Na paróbkú je sedel in v žepih deržal roci, misleč: „izjokajte se!“ — Nu, zdaj je dosti! Ali ste možje? Jaz sem mož! Oča in mati sta vas semkaj zavlekla in ostávila, a jaz vas privédem zopet domov. Hajdi za menój!“

Kar je rekel, to je storil. Za njim so stekli ter vodil je vse po istem poti, po katerem so bili prišli in kateri si je bil zaznamenal s kámenijéjem iz gozda do očetove kočé. A v kočó stopiti nijso smeli, nego poslušájje so stali pred vrati. Noter sta bila oča in mati dobre volje. Graščák jima je v tem bil poslal deset tolarjev, katere je po starem običáji velikih gospodov úže dolgo

dalžan očetu. Mati je zdaj nakupila kruha, mesa in klobas, desetkrat več, nego sta potrebovala; a izstradana sta bila, in oči želita vselej več, nego li želodec potrebuje. Ko se najédla, da uže nijsta mogla dehnti, vsklikne mati: „oh, ubogi moji otroci! ubogi moji otroci? Izvestno mi je vse volk požerl; a vendar bi sedaj tako dobro jedli, ako bi tukaj bili! Kde so ubogi otroci?“ Vedno je ponavljala bridko tožbo, a mož je nepoterpežljivo ukazoval, naj bi umolknila, kajti vest je začenjala tudi njega zeló peči. Da bi utešil vest in svojo ženo, katera si nij dala dopovedati, vzdigne roko in hoče tovarišico pretepstí. Ali ona je neprestano vpila: „kde so ubogi moji otroci?“ — Ko to kakih dvajset krat zavpije, odpró se vrata in „evo nas, evo nas!“ prikrié otroci.

Veselje je bilo, da ga vam ne morem popisati. Otroci so naglo svoje skudélice prinesli in mati je hitro iz lonca jemala ter jim do verha nakladala. Otroci so jedli in pripovedovali ter pripovedovali in jedli, a jedli so tako v slast, da je še očeta zopet bila skomína ter se tudi mati drugič jedí poprijéla. Ta radost je trájala nekaj dnij, baš dokler so trájali novci. Z njimi je odšlo veselje ter béda se povernila v svoje poprejšnje mesto. Oča in mati sta z nova ukrenila otroke v gozd odvésti, a mnogo mnogo dalje, nego prvič, da bi zopet ne bilo zamán. Pálček je vedno čul ter pazil roditeljev, in zato je tudi zdaj vse zvedel. „Dobro,“ misli sam v sebi, „končí znam, kaj treba storiti!“ A izpodletélo mu je! Ko se je hotel zjutraj k potoku ukrasti, kámenijča nabirat, bila so vrata zaklenena. — Ná, ven se nij dalo priti! „Bog svojih ne ostavlja,“ zopet misli v sebi, „nekako vendar bode!“

Mati, napotivši se v gozd, vtakne še vsacemu po kosec kruha v žep, in Pálček si misli: „nu, Bog je dal kruha! Preje so bili kámenčki, a sedaj imam drobtínice. Res bi je rajši pojédel, a kaj hočemo? Plašč je treba po vetru sukati.“

Šli so mnogo dalje v šumo tja, kder je bila gosta in temna, vsa vsa gosta, vsa vsa temna. Zopet sta si roditelja nekaj izmislila in se skrila ter zopet je nastalo vpitje in plakanje; a vsi so vedno gledali samo na Pálčka. Miren je bil; roci je držal na herbtu in družega nij rekel, nego to: „dalje!“ baš kakor kedó, ki si je svoje sreče v svésti. A kedor visoko leta, nizko pade. Drobtínice, pò stezi nasejane, pozobali so bili ptiči, da uže nij bilo ni sledú ni tirú. — Kaj li zdaj? — Ipak so šli dalje; a čim bolj so se odmikali, tem globokeje zašli v gosto, temno, grozno šumo. Deževálo je tudi in veter zavíjal. Mislili so, da volkovi zavíjajo, in strah jih je bilo, osobíto, ko je prišla noč, temna, kakor v méhu, černa, kakor saje, samotna, dolga noč! Ni kod ni kam se nijso védeli obrniti. Pálček je vedno prvi koráčil; kajti njegovo gaslo je bilo: „sam si bodi pomočnik!“ — Splezal je na visoko, debelo drevó, katero je bilo višje vseh drevés. Tam se je ozíral na vse strani. Od treh straníj se nij videlo nič, a od četerte se mu je zasvetíla iz globine skozi germovje daljna luč. „Dobro,“ misli sam v sebi, „iz noči se pride k luči!“ Smuknil je z drevesa k bratom, ki so zdolaj k višku vánj gledali. Ko je stal na tleh, bilo je zopet vse zamán: lučca je izginila! Ipak si je zapazil pravo stran, ter potovali so tja, kjer se je luči bilo nadejati. Zdaj so šli gori, zdaj doli, zdaj premo, zdaj v stran: lučca je bila in je nij bilo, kakor vešća. „Ne dajmo se motíti!“ reče Pálček, ter koráčili so zopet vsi za njim. Napósled so prispéli

sedem mladih velikánovih hčerij, porojenih, ljudi žreti. Zeló mesnáte, čverste in zdrave so bile, kakor vsi, kateri živé ob tem, kar je drugih ljudij. Sprednje zobé so imele jako dolge in široke. Potrebne so jih bile; kako bi drugače utegnile svoje delo opravljati? Prezlobne se zdaj niso mogle še imenovati; a nádejati se je bilo, da ivér ne odletí daleč od parobka. Kadar koli so ulovile kakovo dete, naglo so mu vgriznile v meso. Ta dekleta so nosila na glavah krone. Pálček je to v hipu zagledal. Dobra žena jedva stopi iz sobe, uže jim Pálček sname krone ter déklicam na gláve dene svojo in svojih bratov kapice. Ničesa niso čutile, kajti zeló terdó so spale, kakor je navada velikánovskim otrokom. Sebi in bratom, ki so uže tudi spali, Pálček zdaj krone hitro nasadí na glave. „Kedó vé, čemú to prav pride!“

V rádoti svojega serca se je bil detojédec preopíl sladkega vinca, in légsi nikakor nij mogel zaspati; misel o dobrem pecívi mu je bila na umu. Nemiren se je prevráčal po širokej postelji. „Laže bi zaspal in bi, ako bi stvar uže bila okončana. Kar je koristno in dobro, tega ne odkladaj!“ — Vstane, vzame bridki meč ter se v temoti splazi tiho iz sobe, da ne bi vzbudil žene, ker se je bal njenih besed. Gori po stolbi (stópnicah) léze v otročjo sobo k postelji, kder so dečki spali, in otiplje krone. „Trések! to bi res bilo lepo! V tujih dečkov mesto sem hotel svoje hčere zaklati!“ „„Ali nijsem rekel?““ misli sam v sebi Pálček, ki je tudi še gledal. Zdaj velikán tava k drugej postelji in dotípa vsi kapice reče: „ahà! tukaj so! Ná-nje!“ — Zdajci glave poreže svojim otrokom. Z lehkim sercem je zopet légel na posteljo in skóraj tako zasmerčal, da so se zidovi tresli. „Lehko noč!“ velí Pálček, slišéč glasno smerčanje. Zdaj prebudi svoje brate, pošepetá, naj se oblekó tiho tiho, ter pohité za njim. Smuknili so po stolbi na dvor, Pálček vedno pred njimi. Tam so preskočili ograjo ter odšli v gozd, ne védi, kam. Bolje povsodi, bolje v divijem gozdi, nego li mej hudobnimi ljudmi.“

Jutredan se je velikán pozno vzbudil ter nasmehnivši se rekel ženi: „idi gôri, počesi in ogládi sedem mojih dečkov.“ Žena mu je hotela ustreči, a ko v sobo stopi in svojih sedem hčerij ugleda z odrezanimi glavami, zakričí od strahú ter se onesvésti in pade. Velikán, slišavši krik in padec, naglo hití gôri. Čakali so ga lepi kolači in pírihi! Krepko in pri polti zakolne ter zavpije: „sedmomílske skornje! sedmomílske skornje!“ Tako je vpil še tedaj, ko je skornje uže v roci deržal in obúval. „Ne ubežé mi! Ne uhítajo mi! Kar si dolžán, to popláti! Za njimi! Za njimi!“

Sedmomílske skornje so bile izmej najlepših izúmkov stare dobe; žal, ka niso stale vselej v dobrih rokah, kar se često godí najboljšim izúmkom. Kedor je te skornje imel na nogah, sedem milj je prehodil ob vsacem koraku, zatorej ob desetih koracih ravnih sedemdeset milj! Železna cesta nič nij proti njim, če se tudi ne vém kako ž njo hvalimo. S temi skornjami je velikán prekoráčal hribe in dolíne, sem ter tja in vse križem je tékal, vedno iskáje dečkov. Bili so uže blizu dóma, ko ugledajo grozovitega moža, pomikajóčega se za soboj; prestopal je visoke gore, globóke reke, neizmerne gozde, kakor bi nič ne bilo! — Gorjé jim je stiskalo serce! Prišli so bili baš do skal, v katerih se je videla temna duplína. Pálček je brate pehnil vánjo ter sam skočil za njimi; le glavico je časi ven pomóllil, da bi videl, ali se misli sovražnik tu muditi ali drugam kreniti. Velikán je bil truden, v svojem gnévu

silovito dalje prehitévši. Na skalo se je vergel ter zaspal in skóraj tako smerčal, kakor sinoči. Pálčku je to smerčanje bilo uže znano, in dejál je k bratom: „sedàj se vam ničesa nij bati. Hitro po konci! Stecite domóv! Pozdravite mi očeta in mater, a ne skerbíte se zá-me. Človéček, kakoršen je velikán, mislim da ne more čréšenj zobati z možem, kakoršen sem ti jaz.“

Bratje so se spustili v tek in dospéli hitro domóv. A Pálček je velikána sezul polágoma, zeló polágoma ter sam obul sedmomílnice. Oprijele so se ga, kakor da so nanj vlite; kajti bile so te verste, da so se stegnile ali skerčile, kakor je bilo treba: kdor je te skornje imel, temu so bile prav. „Nu,“ reče Pálček, „to ti je v kraji! Sedàj hočemo videti, do kod nesó tí sedmomílnjski črevlji. Osel je, kedór lačen stojí pri polnih jaslih, brezumnik, kedór se ponujane sreče brani!“ To izrekši je uže dirjal k velikánovemu stanovanju, in tam je bil, predno je véja ob vejo udarila. „Blaga žena! vaš mož je v roko padel še mnogo močnejšim velikánom; po njem bode, ako jim ne dá vsega, kar ima. V svojej največjej opasnosti je mene videl mimo gredočega, in ker sva stara znanca, poprosil me je, da vam poročím to žaló novico. Huda nuja ga ima; a da najdem vero pri vas, posodil mi je svoje sedmomílnice. Nu, povejte sama, ali nijso, kakor vlite na mojo nogo? — Mudí se; hitra bodíte! Naglo prinesíte gotovíno!“

Žena se nij dolgo pomišljala, in z dragimi zakladi obložen je Pálček hitel domóv k očetu, k materi in bratom. Radost je bila taka, da je zopet ne morem popisati! Res, dragínja in glad sta še terla deželó, ali ob velikánovih zakladih so ubogi ljudje živeli, kakor sam cesar ter k sebi vabíli sosede in siromake svojega obližja. A Pálček je k malu dejál: „nijsem polž, da bi si vedno hižo na herbtu nosil. Kedór ima skornje sedmomílnice, treba da gre po svéti. Takó je ta stvar in tako je zpodobno! H kralju pojdem, za gonca mu bodem!“

Kralj se je zeló radoval, dobivši gonca, ki je često na dan pridirjal z novicami od vojske njegove, katera je stala daleč tam na bojišči; kajti uže takrat so ljudje bili tako brezumni, da so vojeváli. Ugajálo je kralju, ka je mogel vojakom ukazovati iz terdne sobe: krógel se mu nij bilo bati, nij bilo treba terpeti mraza, dežja ni truda, a vendar so mu rekli sloveč in velik vójevoda. Zato je Pálčku bil zeló hvaležen ter vsak pot mu je dobro platil. Ko se je naposled storil mir ter je kralj prijezdil v mesto, kder je slaven vohod godóval, narekel je Pálčka v svojega poslanca vseh vnénjih kraljestev. Za vsako kraljestvo je dobival posebno plačo. Povsodi je imel palače z nebrojnimi služabniki. Kadar nij po vse tedne in mesece imel dela, kakor se poslancem po gostem primeri, hodil je na kmete k roditeljima in k bratom, a novine vseh dežél so pisale: „njegova izteklósmost, kraljev poslanec, gospod Pálček so šli k svojej visokej rodbi nekaj tednov počívati od pretežavnih dušnih del in skerbij.“ — Vidite prijatelji, tako se je drobni Pálček visoko pogospódil, a na gerbu so se mu v zlatih latinskih písmenih lesketále besede:

Sam si bodi pomočnik!